

Особливості інклюзивної освіти

**Кравчинська
Тетяна Сергіївна**
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри філософії
і освіти дорослих

» *Мета:* засвоєння теоретичних, нормативно-правових та організаційних засад інклюзивної освіти.

» *Питання для вивчення*

- » 1. Інклюзивна освіта — основні принципи. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою.
- » 2. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Міжнародний досвід.
- » 3. Становлення інклюзивної освіти в Україні: від інтеграції до інклюзії.
- » 4. Перспективи розвитку інклюзивної освіти.

- » *Особливі освітні потреби* – передбачають такі види потреб, що виходять за межі загальноприйнятої норми і залежать від розумової, фізичної недостатності або певних труднощів, які пов'язані з навчанням і вихованням дітей та потребують спеціальної медико-соціальної й психолого-педагогічної уваги і послуг для можливостей розвитку їх особистого потенціалу.
- » Однією з форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є визнана в багатьох країнах світу інклюзивна форма навчання. *Інклюзивна освіта* – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дитини на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу.
- » Інклюзивна освіта – термін, який вперше прозвучав у *Саламанкській декларації* про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами, яка була прийнята на Всесвітній конференції з питань освіти осіб з особливими потребами у червні 1994 року. Саме цей документ і став першим міжнародним документом, який наголосив на необхідності проведення освітніх реформ у напрямі інклюзивної освіти.

1. Інклюзивна освіта – основні принципи.

Інклюзивна освіта як модель соціального устрою.

- » 23.05.2017 Верховна Рада прийняла закон №6437 «Про внесення змін до закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг».
- » За законопроект, ініціатором якого є дружина президента Марина Порошенко, проголосували 297 народних депутатів.
- » Новий закон передбачає закріплення права на освіту осіб з особливими освітніми потребами і надання їм можливості отримувати освіту в усіх навчальних закладах, у тому числі безоплатно в державних і комунальних навчальних закладах. Зокрема, закон визначає поняття «особа з особливими освітніми потребами», «інклюзивне навчання».

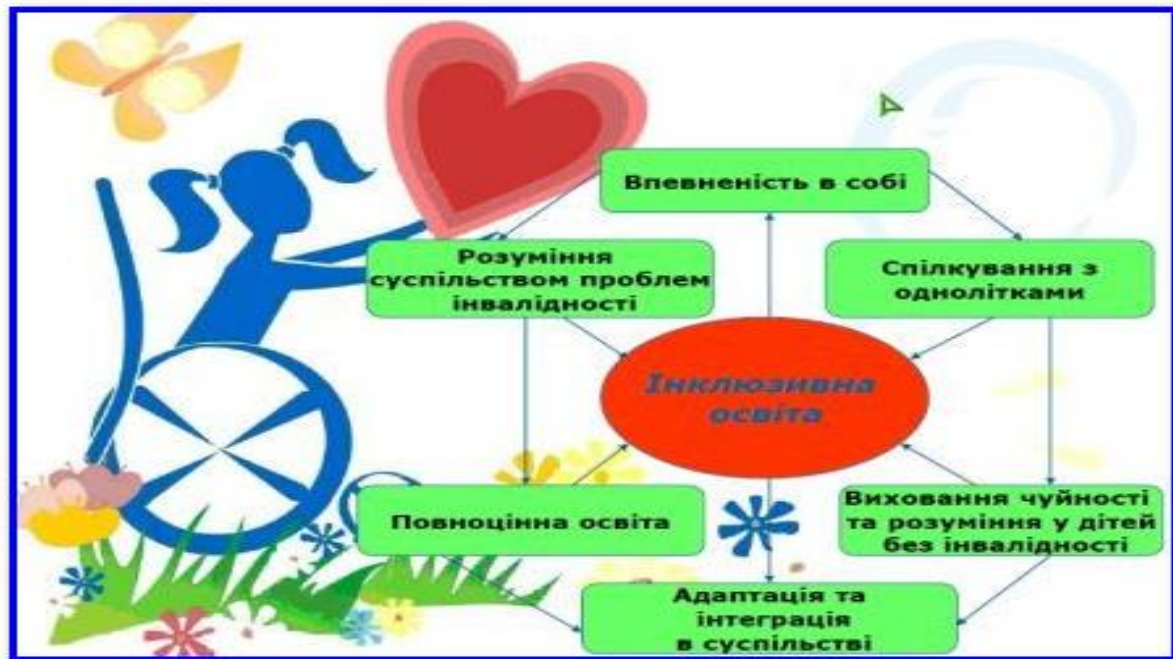
- » **Особа з особливими освітніми потребами** – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту, сприяння розвитку її особистості, поліпшення стану її здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади.
- » **Інклюзивне навчання** – система освітніх послуг, яка забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами та їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство.

- » Інклюзія (від Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес, що дає можливість всім дітям брати участь у всіх програмах.
- » ОСОБЛИВОСТІ:
  - » 1. Інклюзія – це процес.
  - » 2. Інклюзія пов'язана з визначенням перешкод та їх подоланням.
  - » 3. Інклюзія передбачає присутність, участь та досягнення.
  - » 4. Інклюзія передбачає певний наголос на ті групи дітей, які підлягають «ризик» виключення або обмеження в навчанні.

» *Мета інклюзії в освіті* полягає у ліквідації соціальної ізоляваності, що є наслідком негативного ставлення до поняття різноманітності. Відправною точкою цього поняття є переконання, що освіта є одним із основоположних прав людини і основою для більш справедливого суспільства.

» **Інклюзивна освіта базується на таких *принципах*:**

- адаптація системи до потреб дитини, а не навпаки;
- задоволення індивідуальних освітніх потреб кожної дитини;
- залучення батьків до навчального процесу дітей як рівноправних партнерів;
- командний підхід у навчанні та вихованні дітей, що передбачає залучення педагогів, батьків та спеціалістів;
- складність завдань повинна відповідати здібностям дитини;
- рівний доступ до навчання у загальноосвітніх закладах та отримання якісної освіти кожною дитиною;
- цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень;
- кожна людина здатна відчувати і думати;
- кожна людина має право на спілкування і на те, щоб бути почутою;
- всі люди потребують підтримки і дружби ровесників.

» *Цінності інклюзивної освіти:*

- » це визнання того, що всі діти можуть навчатися;
- » це робота зі всіма дітьми, незалежно від їх віку, національності, мови, походження, особливостей розвитку;
- » це вдосконалення освітніх структур, систем і методик для забезпечення потреб всіх дітей;
- » це частина великої стратегії по створенню інклюзивного суспільства;
- » це динамічний процес, який знаходиться постійно в розвитку.

- » Важливим для розуміння інклюзії в освіті є інструмент моніторингу *«Індекс інклюзії»*.
- » Розроблений у 2006 році британськими вченими Мелом Ейнскоу та Тоні Бутом за участю групи британських педагогів, батьків, працівників управлінь освіти, учених і представників громадських організацій людей з інвалідністю.
- » На сьогодні *«Індекс інклюзії»* перекладений на 34 мови і використовується у 15 країнах світу.
- » У 2011 році *«Індекс інклюзії»* був перекладений на українську мову і, після його апробації, був схвалений для використання у дошкільних, загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах України Науково-методичною комісією з професійної педагогіки, психології та змісту професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

» «Індекс інклюзії» – це добірка практичних матеріалів, спрямованих на планування дій зі створення та розвитку в навчальних закладах інклюзивного навчального середовища для всіх учасників навчального процесу.

***Індекс інклюзії:
дошкільний
навчальний заклад***

Навчально-методичний посібник

***Індекс інклюзії:
загальноосвітній
навчальний заклад***

Навчально-методичний посібник

***Індекс інклюзії:
професійно-технічний
навчальний заклад***

Навчально-методичний посібник

» Основні принципи інклюзивного навчання:

- всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
  - навчальні заклади мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх дітей, узгоджуючи різні види й темпи навчання;
  - забезпечення якісної освіти для всіх завдяки відповідному навчально-методичному забезпеченню, застосуванню організаційних заходів, розробці стратегії викладання, використанню ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами;
  - діти з особливими освітніми потребами мають отримувати додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання.
-

» Інклюзивна освіта як модель соціального устрою.

Медична модель (сегрегація) – початок ХХ століття – середина 60 років ХХ століття. Ця модель припускає, що людина з проблемами розвитку – хвора людина, яка потребує довготривалого догляду і лікування, що найкращим чином може здійснюватися у спеціальних закладах.

Модель нормалізації (інтеграція) – ХХ століття середина 60-х років – середина 80-х років. Ця модель в період 60-х років визначала політику у ставленні до дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Соціальна модель (залучення, інклюзія) – ХХ століття середина 80-х років – теперішній час. Спрямована на зміни в суспільстві таким чином, щоб воно забезпечувало рівну участь своїх громадян у здійсненні їхніх прав і надавало їм таку можливість.

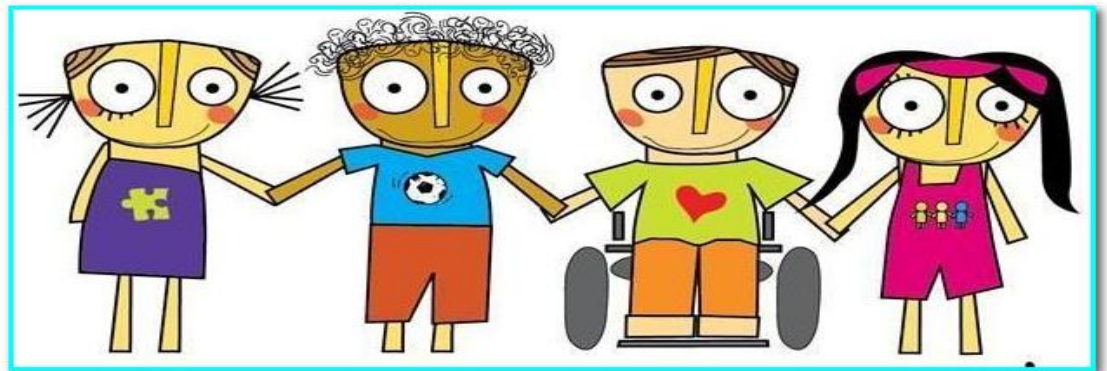
Період еволюції	Етапи становлення системи спеціальної освіти	Хронологічні межі
Від агресії та зневаги до усвідомлення необхідності піклуватися про дітей з особливостями розвитку	Формування передумов виникнення національної системи спеціальної освіти	966-1715 рр.
Від усвідомлення необхідності піклуватися про осіб з відхиленнями в розвитку до усвідомлення необхідності навчати частину з них	Формування передумов виникнення національної системи спеціальної освіти	1715-1806 рр.
Від усвідомлення можливостей до усвідомлення доцільності навчання трьох категорій дітей: з порушенням слуху, зору та розумово відсталих	Розгортання мережі спеціальних навчальних закладів та оформлення паралельних систем спеціальної освіти	1806-1927 рр.
Від усвідомлення необхідності навчати певну частину дітей з порушеннями до розуміння необхідності навчати всіх дітей з відхиленнями в розвитку	Удосконалення вертикальної та горизонтальної структур системи спеціальної освіти, її диференціація	1927-1991 рр.
Від сегрегативного навчання дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивного навчання	Розвиток національної системи спеціальної освіти з провідною тенденцією інклюзії	1991р.-донині

2. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Міжнародний досвід.

» У різних країнах світу інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами існує понад 30–40 років і стала вже світовою тенденцією. До країн із найбільш досконалим розвинутим законодавством у галузі інклюзивної освіти належать: Канада, Кіпр, Данія, ЮАР, Італія, Бельгія, Швеція, Великобританія, США.

» Інтеграція — зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами у регулярний освітній простір.

1. Соціальна інтеграція.
2. Функціональна інтеграція.
3. Зворотна інтеграція.
4. Спонтанна або неконтрольована інтеграція.

3. Становлення інклюзивної освіти в Україні: від інтеграції до інклюзії. ➤

- » *Інклюзивне навчання* – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах навчального закладу за місцем проживання.
- » *Інклюзивний навчальний заклад* – заклад освіти, який забезпечує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання і виховання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у навчальному середовищі.

» Основні принципи інклюзивного навчального закладу:

- всі діти мають навчатися і виховуватись разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- заклади мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх вихованців шляхом узгодження різних видів і темпів навчання і виховання;
- забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, програм, застосування організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами;
- діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання і виховання.

» Переваги інклюзивної освіти. Навчання в інклюзивних освітніх закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для звичайних дітей, членів родин та суспільства в цілому.

**» Результати наукових досліджень
засвідчили, що дітям з особливими
освітніми потребами інклюзивна освіта:**

- дає змогу покращувати навчальні результати;
- забезпечує відповідні їхній віковій категорії
рольові моделі в особі однолітків;
- створює можливості для навчання в
реалістичному/природному середовищі;
- допомагає формувати комунікативні, соціальні й
академічні навички;
- забезпечує рівний доступ до навчання;
- дає змогу підвищувати самооцінку й відчувати
себе частиною цілого;
- розширює можливості для налагодження нових
дружніх стосунків.

» Дітям з типовим розвитком інклюзивна освіта:

- допомагає підвищувати чи підтримувати рівень успішності;
- створює відповідне середовище для виховання поваги до відмінностей і розмаїття;
- розширює можливості для налагодження нових дружніх стосунків;
- надає стимули до співпраці;
- допомагає розвинути в собі такі риси, як творчість і винахідливість;
- дає змогу набувати лідерських навичок;
- забезпечує можливість навчатися на основі ширшого набору форм і методів роботи.

» Педагогічному персоналу інклюзивна освіта:

- допомагає налагодити співпрацю й застосовувати командний підхід до вирішення проблем і розробити шляхи для подолання труднощів;
- забезпечує можливості для професійного розвитку;
- допомагає усвідомити важливість розроблення програм навчання для дітей із різноманітними потребами;
- дає змогу збагатити власну палітру методів і прийомів викладання та навчальних стратегій.

» Адміністрації навчального закладу інклюзивна освіта:

- допомагає виробити спільні переконання й цінності щодо інклюзії дітей з особливими освітніми потребами;
- забезпечує можливість користуватися широким набором ресурсів і видів підтримки та обирати оптимальні їх варіанти;
- допомагає сформувати позитивне ставлення до розмаїття, тобто усвідомити, що кожна особистість своїми унікальними рисами та здібностями сприяє збагаченню людської спільноти;
- надає стимули, що надихають до здійснення перетворень, посилює здатність змінювати ситуацію на краще;
- допомагає зміцнити відчуття громади.

» Батькам інклюзивна освіта:

- надає можливості для співпраці й активнішого залучення до життя навчальної громади;
- забезпечує можливість вибору в їхньому прагненні забезпечити якісну освіту своїй дитині;
- допомагає краще усвідомити розмаїття навчальної та загальної громади;
- надає стимули й заохочує до спілкування з іншими батьками для отримання підтримки й інформації;
- допомагає сформулювати чітку мету й створити реальне майбутнє для своєї дитини.

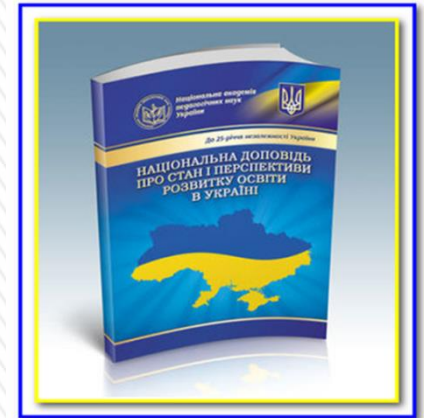

» Для громади / суспільства інклюзивна освіта:

- дає змогу зрозуміти потреби й здібності всіх дітей;
- забезпечує відображення закладом істинного розмаїття громади;
- демонструє соціальну цінність рівності;
- сприяє утвердженню громадянських прав усіх людей.

» НАЦІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ ПРО СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

» Національна академія педагогічних наук України до 25-річчя незалежності України (2016 р.)

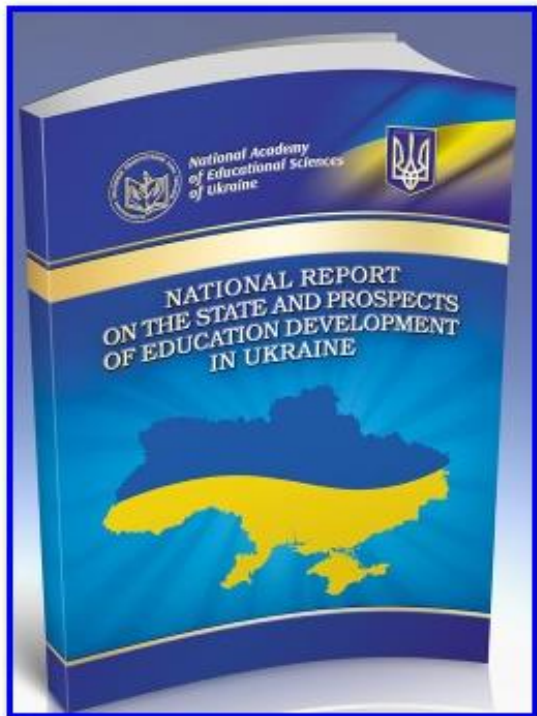
За загальною редакцією президента НАПН України В.Г.Кременя

<https://drive.google.com/file/d/0B6UkMWiy4uKzbmZNd0RrWjZLR1E/view>

4. Перспективи розвитку інклюзивної освіти.

NATIONAL REPORT ON THE STATE AND PROSPECTS OF EDUCATION DEVELOPMENT IN UKRAINE

«Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» англійською мовою. Тепер і міжнародна наукова й освітянська громадськість може ознайомитись із проблемами освітньої галузі в Україні та шляхами їх вирішення, що пропонують і застосовують українські вчені.

<https://drive.google.com/file/d/0B6UkMWiy4uKzdDR6ZFU4UVFJdG5tdDZndVZTcnN3NTZTbXJZ/view>

* У виданні здійснено всебічний аналіз стану і розвитку національної освіти за 25-річний період незалежності України, визначено актуальні проблеми освітньої сфери, виявлено причини їх виникнення, запропоновано науково обґрунтовані шляхи модернізації вітчизняної освіти в контексті глобалізації, європейської інтеграції та національної самоідентифікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ (208)

СПИСОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДЖЕРЕЛ
(58 з інтернет посиланням)

ДОДАТКИ (порівняльні графіки)

СКЛАД АВТОРІВ (115), залучені фахівці із багатьох галузей (юристи, економісти, соціологи, політологи, педагоги, психологи, управлінці) одним із співавторів – директор ЦППО ДВНЗ УМО НАПН України Сорочан Т.М.

Розділ 7. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії

I етап – 1991-2000 рр.

II етап – 2001-2010 рр.

III етап – 2011 р. – донині.

* **Здобуток** — впровадження інклюзивної освіти: системи освіти, що передбачає надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу за місцем проживання.

* **Невизначеність** на державному рівні законодавчо-нормативних та організаційно-фінансових механізмів інклюзивної освіти значно стримує цей процес.

* Комплексне розв'язання завдань:

- * ☐ внесення необхідних змін і доповнень до чинного законодавства
- * ☐ створення нормативно-законодавчого поля щодо забезпечення і фінансування послуг супроводу
- * ☐ розроблення фінансового механізму забезпечення організації освітньої діяльності дитини в загальноосвітньому закладі
- * ☐ розроблення Концепції про державну службу супроводу і Примірного положення про державну службу супроводу
- * ☐ упровадження максимально раннього (з перших тижнів/місяців життя) виявлення порушень у розвитку дитини та надання комплексної медико-психолого-педагогічної допомоги
- * ☐ здійснення обліку всіх осіб з особливими потребами від народження та створення відповідної електронної бази даних
- * ☐ створення державної системи супроводу (мережі центрів)
- * ☐ надання вже існуючим закладам освіти нових функцій
- * ☐ створення освітніх закладів нового типу
- * ☐ адресне фінансування послуг супроводу
- * ☐ визначення та унормування переліку супровідних послуг
- * ☐ узгодження взаємодії ключових відомств (міністерств охорони здоров'я, освіти і науки, соціального захисту)
- * ☐ забезпечення якісно нової фахової підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів
- * ☐ розроблення програм підготовки батьків до цілеспрямованої допомоги їхнім дітям на різних етапах навчання
- * ☐ розроблення системи моніторингу якості освіти осіб з особливими потребами.

* Ресурси:

- * *Людські ресурси:* співвідношення кількості дітей з кількістю педагогів, які працюють з ними; наявність додаткових педагогів, асистента вчителя та інших фахівців; наявність навчальних програм для педагогів та іншого персоналу, спрямованих на їхню підготовку до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.
- * *Матеріальні ресурси:* допоміжні засоби навчання, як наприклад, слухові апарати, модифікація та адаптація в навчальному середовищі, спеціальні навчальні матеріали тощо.
- * *Фінансові ресурси:* наявність відповідної формули фінансування, що забезпечує можливість додаткового фінансування дітей з особливими освітніми потребами чи навчальних закладів, у яких вони навчаються; система фінансування, що передбачає планування окремих коштів на навчання дітей з особливими освітніми потребами в рамках загального бюджету, а також вартість персоналу та матеріальних ресурсів.

* Ресурсні центри – проект створення 2013-2015 рр.

- * м. Вінниця (на базі обласної психолого-медико-педагогічної консультації)
http://vinrvo.at.ua/index/inkluzivno_resursnij_centra/0-186
- * м. Київ (на базі науково-методичного центру інклюзивної освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка)
http://nmcio.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=664
- * м. Рівне (на базі Рівненської обласної психолого-медико-педагогічної консультації) <http://www.osvitarda.rv.ua/05>
- * м. Черкаси (на базі обласної психолого-медико-педагогічної консультації) <http://ormpk.at.ua>

Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»

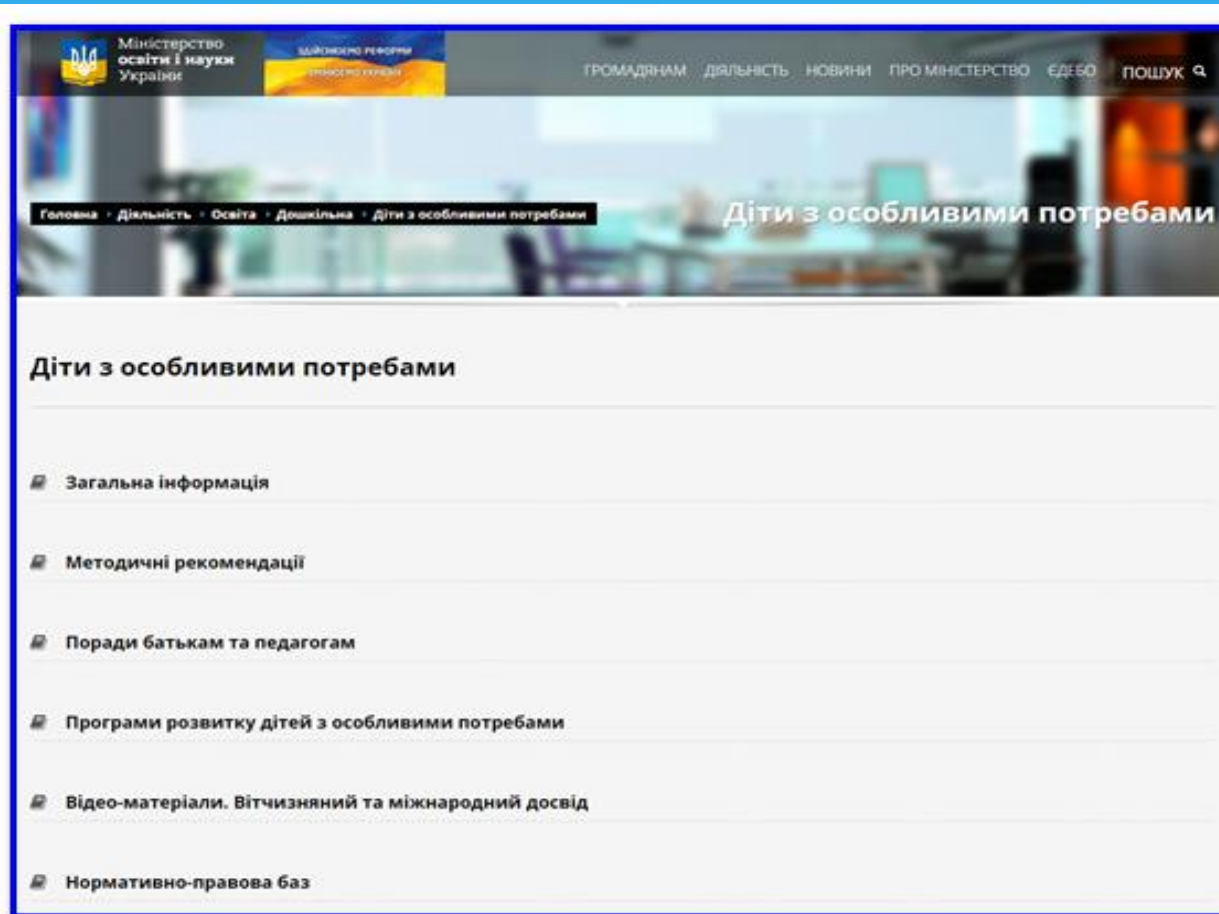
Всеукраїнська благодійна організація, заснована Міжнародним фондом “Відродження” (м. Київ, Україна) та Міжнародним центром розвитку дитини (м. Вашингтон, США) 15 червня 1999 р. Директор Наталія Софій.

Місія Всеукраїнського фонду “Крок за кроком” – сприяти втіленню освітніх реформ із реалізації особистісно-орієнтованої, інклюзивної освітньої моделі з активним залученням сімей і громад шляхом проведення тренінгів для освітян, батьків, представників громадських організацій; ініціювання та реалізації проектів, спрямованих на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, включаючи дітей з особливими потребами; залучення сімей і громади до освітнього та управлінського процесів.

<http://www.ussf.kiev.ua/>

Міністерство освіти і науки

<http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/diti-z-osoblivimi-potrebami/>

» Система спеціальної освіти в Україні має вертикально-горизонтальну структуру.

- Вертикальна структура базується на вікових особливостях учнів і рівнях загальноосвітніх програм. Вертикальна структура визначається віковими періодами: раннього дитинства (від 0 до 3 років); дошкільний період (з 3 до 6-7 років); період шкільного та професійного навчання (з 6-7 до 16-21 років).
- Горизонтальна структура враховує психофізичний розвиток дитини, особливості її пізнавальної діяльності та характер порушення. Горизонтальна структура спеціальної освіти в Україні представлена 8-ма типами спеціальних закладів: для дітей з порушеннями слуху, слабочуючих, з порушеннями зору, слабозорих, з тяжкими порушеннями мовлення, з порушеннями опорно-рухового апарату, для розумово відсталих, із затримкою психічного розвитку.

» ЛІТЕРАТУРА

1. Відкрите досьє з інклюзивної освіти. За матеріалами ЮНЕСКО / Витяг Ворон М.В., Найда Ю.М. Інклюзивна освіта: українські реалії/журнал «Підручник для директора», видавництво «Плеяди», червень, 2006.
2. Даниленко Л. І. Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128с.
3. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128с.
4. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук ; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К. : АТОПОЛ. – 2011. – 274 с. 5. Колупаєва, А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка : путівник для педагогів : [навч.-метод. посіб.] / А. Колупаєва, О. Таранченко; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К. : [АТОПОЛ], 2010. – 96 с.
6. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. - К.: Педагогічна думка, 2007 р. – 458 с.
7. Колупаєва А. Інноваційні підходи до навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку // Науково-методичний журнал. «Нова педагогічна думка». - Рівне, №1. 2004 р.
8. Колупаєва А. А. Навчальний курс „Вступ до інклюзивної освіти” / А. А. Колупаєва, С. М. Єфімова ; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – [К., 2010]. – 17 с.
9. Колупаєва А.А., Найда Ю.М. Здійснення процесу оцінки та розробки індивідуального навчального плану/ Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128с.
10. Основи інклюзивної освіти : [навч. метод. посіб.] / [МОНмолодьспорту України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки ; за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К. : [А.С.К.], 2012. – 308с.

» ЛІТЕРАТУРА

11. Основи інклюзивної освіти : прогр. курсу / МОНмолодьспорту України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки ; [уклад. А. А. Колупаєва]. – К. : [А.С.К.], 2011. – 31 с.

12. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку. Слободянюк Н.Г., Софій Н.З., Найда Ю.М. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., - К. 2007.- 128с.

13. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : комплект метод. посіб. : в 9 кн. / [МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки ; за заг. ред. А. А. Колупаєвої]. – [К. : Літопис-XX, 2010].

Перша книга „Інклюзивна освіта: вибір батьків”(авт.: Колупаєва А. А., Таранченко О. М.)

Друга книга „Дитина із затримкою психічного розвитку” (авт.: Сак Т. В., Марчук Т. Ф., Прохоренко Л. І.)

Третя книга „Дитина із порушенням слуху” (авт.: Литовченко С. В., Борщевська Л. В., Жук В. В.)

Четверта книга „Дитина із порушенням зору”(авт.: Вавіна Л. С., Гудим І. М.)

П’ята книга „Дитина із порушенням розумового розвитку” (авт.: Мерсіянова Г. М., Макарич Н. О.)

Шоста книга „Дитина із церебральним паралічем” (авт.: Чеботарьова О.В.)

Сьома книга „Гіперактивна дитина” (авт.: Сухіна І. В.)

Восьма книга „Дитина з аутизмом” (авт.: Скрипник Т. В.)

Дев’ята книга „Дитина із порушенням мовленнєвого розвитку” (авт.: Рібцун Ю. В.)

14. Сварник М. Інклюзивна освіта в Україні: попередній аналіз ситуації / Інклюзивна освіта. Збірник матеріалів проекту. – К.: 2013

15. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128с.

16. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання. / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128с.

17. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально-виховного процесу / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128с.

»Дякую за увагу!

Діти мають навчатися

Разом

